

प्रगाथो घौरः काण्वः। सोमः। त्रिष्टुप्, ५ जगती

स्वा॒दो॒र॒भक्षि॒ वय॑सः सु॒मे॒धाः स्वा॒ध्यो वरि॑वो॒वित्तर॑स्य।

वि॒श्वे यं दे॒वा उ॒त म॒र्त्यासो॒ मधु॑ ब्रु॒वन्तो॑ अ॒भि संच॑रन्ति ॥ ८.०४८.०१

सुमेधाः- शोभनमेधासम्पन्नः। स्वाध्यः- शोभनध्यानवान्। अहम्। वरिवोवित्तरस्य- अतिशयेन श्रेष्ठ्यं लभमानम्। स्वादोः- मधुरम्। वयसः- रसम्। अभक्षि- भक्षयेयम्। यम्। देवाः। उत- अपि च। मर्त्यासः- मर्त्याः। विश्वे- सर्वे। मधु- मधुरमिति। ब्रुवन्तः- वदन्तः। अभि सञ्चरन्ति ॥१॥

अ॒न्तश्च॒ प्रागा॒ अदि॑तिर्भ॒वास्य॑वया॒ता हर॑सो॒ दैव्य॑स्य।

इन्द्र॑विन्द्र॒स्य स॒ख्यं जुषा॑णः श्रौ॒ष्टी॒व धुर॑मनु॒ राय॑ ऋ॒ध्याः ॥ ८.०४८.०२

अन्तः- हृदयम्। प्रागाः- प्रकर्षेण गच्छसि। अदितिः- अखण्डः। भवासि- भवसि। दैव्यस्य। हरसः- क्रोधस्य। अवयाता- पृथक्कर्ता भवसि। इन्द्रो- क्लेदनशील रस। इन्द्रस्य- ईशनाधिदैवतस्य। सख्यम्- मैत्रीम्। जुषाणः- सेवमानः। श्रौष्टी- क्षिप्राश्वः। धुरमिव। राये- दानयोग्यधनाय। अनु ध्याः- अनुगच्छसि ॥२॥

अपा॑म सोम॑म॒मृता॑ अ॒भूमा॑गन्म॒ ज्योति॑रवि॒दाम॑ दे॒वान्।

किं नू॒नम॒स्मान्कृ॑णव॒दरा॑तिः किमु॒ धूर्ति॑र॒मृत॑ म॒र्त्यस्य॑ ॥ ८.०४८.०३

सोमम्- रसम्। अपाम- अनुभवेम। अमृताः। अभूम- भवेम। ज्योतिः। अगन्म- गच्छेम। देवान्। अविदाम- जानीम। अरातिः- शत्रुभूतोऽन्तरायः। किम्। अस्मान्- नः। कृणवत्- कुर्यात्। अमृत- सोम हे रसाधिदैवत। मर्त्यस्य- मनुष्यस्य मम। धूर्तिः- हिंसकः। किं कृणवत् ॥३॥

शं नो भव हृद आ पीत इन्दो पितेव सोम सूनवे सुशेवः।

सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ॥ ८.०४८.०४

इन्दो- हे हृदयस्पर्शिन् क्लेदनशील । आ- आभिमुख्येन । पीतः- अनुभूतः । हृदे- हृदये । नः- अस्माकम् । शम्- शान्तिदः । भव । सोम- रस । सूनवे- तनयाय । पितेव- जनक इव । सुशेवः- सुखकरः । भव । सोम । सख्ये- मित्राय । सखेव- मित्रमिव । उरुशंस- बहुभिः प्रशंसित । सोम । धीरोसि । नः- अस्माकम् । आयुः । जीवसे- उज्जीवनाय । प्र- प्रकर्षेण । तारीः- वर्धय ॥४॥

इमे मा पीता यशस उरुष्यवो रथं न गावः समनाह पर्वसु।

ते मा रक्षन्तु विस्त्रसश्चरित्रादुत मा स्त्रामाद्यवयन्त्विन्दवः ॥ ८.०४८.०५

इमे- एते । यशसः- यशस्कराः । उरुष्यवः- रक्षाकामाः । सोमाः । गावः- गन्तारो अश्वाः । रथम् । न- इव । पर्वसु- कालेषु । समनाह- सन्दधते । ते- अमी सोमाः । विस्त्रसः- विस्त्रस्तात् । चरित्रात्- आचरणात् । मा- माम् । रक्षन्तु- पालयन्तु । उत- अपि च । स्त्रामात्- व्याधेः । इन्दवः- सोमाः । मा- माम् । यवयन्तु- पृथक्कुर्वन्तु ॥५॥

अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः।

अथा हि ते मद आ सोम मन्ये रेवाँ इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ॥ ८.०४८.०६

मथितम् । अग्निम् । न- इव । मा- माम् । सं दिदीपः- सन्दीपय । प्र- प्रकर्षेण । चक्षय- चक्षुषः सन्धुक्षणेनेति सायणः । प्रेमपूरितकटाक्षेण । नः- अस्मान् । वस्यसः- शरण्यान् । कृणुहि- कुरु । अथ- अधुना । ते- त्वाम् । मदे- हर्षाय । सोम- रस । आ- आभिमुख्येन । मन्ये- मननं करोमि । पुष्टिम्- पोषणम् । अच्छ- अभिलक्ष्य । रेवान् इव- दानयोग्यसम्पद्धानिव । प्र चर ॥६॥

इषिरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यस्येव रायः।

सोम राजन्त्र ण आयूषि तारीरहानीव सूर्यो वासराणि ॥ ८.०४८.०७

इषिरेण- सदेषणायुक्तेन । मनसा- चित्तेन । सुतस्य- निष्पन्नम् । ते- त्वाम् । पित्र्यसेव रायः- पैतृकं
धनमिव । भक्षीमहि- अनुभवेम । सूर्यः । वासराणि अहानीव- दिनानीव । सोम- रस । राजन्-
स्वामिन् । नः- अस्माकम् । आयूंषि । प्र- प्रकर्षेण । तारीः- वर्धय ॥७॥

सोमं राजन्मृळ्या नः स्वस्ति तव स्मसि ब्रत्याश्स्तस्य विद्धि ।

अलर्तिं दक्ष उत मन्युरिन्दो मा नो अर्यो अनुकामं परा दाः ॥ ८.०४८.०८

सोम राजन् । स्वस्ति- क्षेमो यथा भवति तथा । नः- अस्मान् । मृळ्य- आनन्दय । तव- ते ।
ब्रत्याः- व्रतस्थाः । स्मसि- भवेम । तस्य- तत् । विद्धि- जानीहि । इन्दो- रस । दक्षः- समर्थः ।
मन्युः- क्रोधः । अलर्ति- अस्मत्तोऽपगच्छति । नः- अस्मान् । अर्यः- अरेः । अनुकामम्- यथेष्टम् ।
मा । परा दाः- परादेहि ॥८॥

त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निषसत्था नृचक्षाः ।

यत्तै वयं प्रमिनाम ब्रतानि स नो मृळ सुषखा देव वस्यः ॥ ८.०४८.०९

सोम- रसाधिदेवत । त्वम् । हि- खलु । नः- अस्माकम् । तन्वः- देहानाम् । गोपाः- पालकः ।
नृचक्षाः- नृणां द्रष्टा सन् । गात्रेगात्रे- देहेदेहे । निषसत्थ- निषीदसि । ते- तव । ब्रतानि- नियतीः ।
वयम् । प्रमिनाम- हिंस्रः । तथापि । सः- अस्मत्पश्चात्तापतुष्टः । त्वम् । नः- अस्मान् । सुषखा-
शोभनसखा सन् । वस्यः- शरण्यः सन् । देव । मृळ- आनन्दय ॥९॥

ऋदूदरेण सख्या सचेय यो मा न रिष्येद्वर्यश्च पीतः ।

अयं यः सोमो न्यधाय्यस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमेम्यायुः ॥ ८.०४८.१०

ऋदूदरेण- उदराबाधकेन । सख्या- मित्रेण । सचेय- सङ्गच्छेयम् । यः । मा- माम् । पीतः-
अनुभूतः । हर्यश्च- प्राणाश्वयुक्तेन्द्र । न । रिष्येत्- हिंस्यात् । अयम्- एषः । यः । सोमः- रसः ।
अस्मे- अस्मदर्थम् । न्यधायि- स्थापितः । तस्मै- अमुष्मै रसाय सोमाय । प्रतिरं आयुः । एमि-
याचामि ॥१०॥

अप॒ त्या अ॒स्थुर॒निरा॒ अमी॑वा॒ निर॒त्रस॒न्तमि॒षीची॒रभै॑षुः ।

आ सोमो॑ अ॒स्मौ अ॒रुह॒द्विहा॒या अ॒गन्म॒ यत्र॑ प्र॒तिर॒न्त आयुः॑ ॥ ८.०४८.११

याः । तमीषीचीः- बलवत्यः । निः- नितराम् । अत्रसन्- कम्पयन्ति । अभैषुः- भीषयन्ति । त्याः- ताः । अनिराः- प्रेरयितुमशक्याः । अमीवाः- पीडाः । अप अस्थुः- अपगच्छन्तु । विहायाः- महान् । सोमः- रसः । अस्मान्- नः । आ अरुहत्- आरूरोह । यत्र- यस्मिन् सोमे पीते । आयुः । प्रतिरन्ते- मनुष्याः प्रवर्धयन्ति । तम् । अगन्म- प्राप्ता वयम् ॥११॥

यो न॒ इन्दुः॑ पि॒तरो॒ हृत्सु॒ पीतोऽम॑र्त्यो॒ मर्त्यौ॑ आ॒वि॒वेश॑ ।

तस्मै॑ सोमा॒य ह॒विषा॑ वि॒धेम॒ मृळी॒के अ॒स्य सु॒मतौ॑ स्या॒म ॥ ८.०४८.१२

पितरः । यः । इन्दुः- रसः । नः- अस्माकम् । हृत्सु- हृदयेषु । पीतः- अनुभूतः । अमर्त्यः- अमरः । मर्त्यान्- मनुष्यान् । आविवेश । तस्मै । सोमाय- रसाय । हविषा । विधेम- परिचरेम । अस्य- एतस्य । मृळीके- आनन्दे । सुमतौ । स्याम- भवेम ॥१२॥

त्वं सोम॑ पि॒तृभिः॑ संवि॒दानोऽनु॒ द्यावा॑पृथि॒वी आ त॑तन्थ ।

तस्मै॑ त इ॒न्दो ह॒विषा॑ वि॒धेम॒ वयं॑ स्या॒म प॑त॒यो रयी॑णाम् ॥ ८.०४८.१३

सोम- रस । त्वम् । पितृभिः- पूर्वाचार्यैः । संविदानः- लब्धः । द्यावा पृथिवी- द्यावापृथिव्यौ । अनु । आ ततन्थ- विस्तृतवान् । तस्मै । ते- तुभ्यम् । इन्दो । हविषा । विधेम- परिचरेम । वयम् । रयीणाम्- सम्पदाम् । पतयः- पालकाः । स्याम- भवेम ॥१३॥

त्राता॑रो दे॒वा अ॒धि वो॒चता॒ नो मा नो॑ नि॒द्रा ई॒शत॒ मोत॑ जल्पिः ।

व॒यं सोम॑स्य वि॒श्वह॑ प्रि॒यासः॑ सु॒वीरा॑सो वि॒दथ॒मा व॑देम ॥ ८.०४८.१४

त्रातारः- रक्षितारः । देवाः । नः- अस्मान् । अधि वोचत- उपदिशत । निद्रा । नः- अस्मान् । मा । ईशत- वशीकरोतु । जल्पिः- अनावश्यकथारुचिः । मा ईशत । विश्वह- सर्वेषु दिनेषु । वयम् ।

सोमस्य- रसस्य । प्रियासः- प्रियाः । सुवीरासः- शोभनवीराः । विदथम्- सभायाम् । आ वदेम-
प्रवचनं कुर्याम ॥१४ ॥

त्वं नः सोम विश्वतो वयोधास्त्वं स्वर्विदा विशा नृचक्षाः ।

त्वं न इन्द्र ऊतिभिः सजोषाः पाहि पश्चातादुत वा पुरस्तात् ॥ ८.०४८.१५

सोम- रस । त्वम् । नः- अस्माकम् । विश्वतः- सर्वतः । वयोधाः- अन्नधारकः । स्वर्विदा-
ज्योतिर्विदा । विशा- जनेन । नृचक्षाः- नृणां द्रष्टा असि । त्वम् । नः- अस्मान् । इन्द्रो-
हृदयस्पर्शिन् । ऊतिभिः- रक्षाभिः । सजोषाः- समानप्रीतः सन् । पश्चादुत वा पुरस्तात् । पाहि-
पालय ॥१५ ॥

अथ वालखिल्यम्